

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

¹ Вінницький національний технічний університет;

² Лубенський міськрайонний суд Полтавської області

Анотація

Розроблено рекомендації щодо підвищення судового контролю за діяльністю публічної адміністрації.

Ключові слова: судовий контроль, публічна адміністрація, адміністративний суд, ефективність.

Abstract

Recommendations for improving the effectiveness of the judicial control over the public administration activities are developed.

Keywords: judicial control, public administration, administrative court, efficiency.

На сьогодні в Україні практично завершено формування основних інститутів публічної адміністрації, якими є органи та інституції, що підпорядковуються політичній владі, метою діяльності яких є забезпечення виконання закону, а також інших публічно-управлінських функцій. В Україні функціонують органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, а також інші суб'єкти, наділені владними управлінськими функціями.

Разом із тим, сучасний стан публічної адміністрації не відповідає європейським стандартам належного врядування. Слід зазначити, що публічна адміністрація залишається: неефективною; надмірно централізованою; корупційною; відокремленою від суспільства; громіздкою. Отже, актуальним є питання вдосконалення публічної адміністрації з метою забезпечення її ефективного функціонування. Одним із шляхів досягнення зазначеної мети є забезпечення зовнішнього контролю за діяльністю публічної адміністрації, зокрема, судового контролю.

До вересня 2005 року в Україні судовий контроль за діяльністю публічної адміністрації забезпечували суди загальної юрисдикції та спеціалізовані господарські суди. Поряд з іншими справами (в яких вирішувалися спори приватноправового характеру, кримінальні справи, справи про накладення адміністративних стягнень) судами вирішувалися питання законності рішень податкових органів про стягнення недоїмки зі сплати податків, рішень органів місцевої влади щодо розпорядження комунальною власністю, рішень Пенсійного фонду України в частині правильності нарахування та виплати пенсій тощо. Основним недоліком такого судового контролю було те, що цивільно-процесуальні та господарсько-процесуальні норми сформовані, виходячи з принципу рівності учасників судового процесу у приватних відносинах, а отже обов'язок доведення в цих процесах лежить на кожному учаснику спору. Разом з тим, публічно-правові спори виникають у суспільних відносинах, учасники яких перебувають в нерівних умовах, оскільки в них приватній особі протистоїть орган публічної адміністрації.

Такі обставини стали причиною розвитку судового контролю над публічною адміністрацією в напрямку створення системи адміністративних судів з принципово новим підходом до вирішення спорів у публічно-правових відносинах, зокрема, покладанням на суд обов'язку вчинення всіх необхідних дій, в тому числі і з власної ініціативи, для з'ясування всіх обставин у справі і максимального захисту приватної особи.

Віддаючи належне існуючим науковим напрацюванням, слід наголосити на наявності низки неврегульованих питань, зокрема проблеми завантаженості адміністративних судів; визначення юрисдикції адміністративного суду; застосування Кодексу адміністративного судочинства України, що містить у собі колізійні норми, та забезпечення участі громадськості в судовому контролі за діяльністю публічної адміністрації; відсутності теоретичної концепції, в якій було б закладено

перспективи правового забезпечення судового контролю за діяльністю публічної адміністрації.

Зазначені обставини зумовили необхідність дослідження правової природи публічної адміністрації та судового контролю за її діяльністю, аналізу реалізації принципу інстанційності в системі адміністративних судів, обґрунтування концептуальних засад участі громадськості в судовому процесі, підвищення ефективності судового контролю за діяльністю публічної адміністрації шляхом розробки на основі чинного законодавства України й практики його реалізації пропозицій щодо вдосконалення відповідних правових норм.

Аналіз функціонування судової системи України свідчить про існування проблеми відсутності механізму вирішення юрисдикційних спорів. На підставі досвіду французької судової системи, авторами розроблено механізм вирішення юрисдикційних спорів шляхом введення окремого провадження з розгляду справ щодо юрисдикції, в якому учасники судового процесу та судді на різних стадіях судового розгляду справи мають змогу визначитися в питанні юрисдикції суду щодо розгляду справи.

Аналіз статистичних даних щодо розгляду адміністративними судами справ свідчить, що на сьогоднішній день в системі адміністративних судів України гостро стоїть проблема завантаженості судів. Протягом п'яти років кількість справ, що надійшли на розгляд адміністративних судів, збільшилася більше, ніж у 15 разів. Подальше зростання кількості справ, які надходять на розгляд адміністративних судів, призведе до погіршення якості розгляду справ та порушень норм процесуального права в частині дотримання строків розгляду справ, що ставить під сумнів ефективність діяльності системи адміністративних судів України. Шляхами подолання проблеми завантаженості адміністративних судів є виділення «соціальних справ» з переліку справ, які розглядаються адміністративними судами, та створення триланкової системи судів для розгляду вказаної категорії справ; запровадження обов'язкового досудового врегулювання спору в сфері публічно-правових відносин; введення принципу індивідуальності судового захисту, який дозволить суду на стадії відкриття провадження у справі здійснювати перевірку того чи порушене право позивача у спірних правовідносинах; зменшення строку звернення до адміністративного суду до одного місяця.

З метою підвищення ефективності роботи адміністративних судів пропонується створити умови для участі громадськості у судовому контролі за діяльністю публічної адміністрації в Україні. Правовим підґрунтям участі громадян у судовому контролі за діяльністю публічної адміністрації в Україні є принципи адміністративного судочинства: верховенства права, законності, рівності усіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом, змагальності, офіційного з'ясування обставин у справі, гласності і відкритості судового процесу, забезпечення апеляційного та касаційного оскаржень рішень адміністративного суду. Пропонуємо виділяти загальні та спеціальні форми участі громадськості в судовому контролі за діяльністю публічної адміністрації в Україні. До спеціальних відносять: моніторинг судових рішень; участь у відкритих судових засіданнях; оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації відповідними суб'єктами громадського контролю до адміністративного, а також право оскарження судового рішення адміністративного суду до судів вищої інстанції; контроль за порядком виконання судового рішення та здійснення оскарження протиправних дій під час виконавчого провадження. На нашу думку, недопустимою є форма участі громадян у судовому контролі за діяльністю публічної адміністрації шляхом винесення на громадські слухання судового рішення. Між тим, для вирішення проблеми неналежного нормативного регулювання участі громадян у судовому контролі за діяльністю публічної адміністрації в Україні необхідним є прийняття єдиного закону з питання здійснення громадського контролю в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Даценко В. М. Проблема завантаженості адміністративних судів та шляхи її подолання / В. М. Даценко // Правова держава. – 2013. – № 16. – С. 232–239.
2. Даценко В. М. Проблемні аспекти визначення юрисдикції адміністративного суду / В. М. Даценко // Правова держава. – 2012. – № 15. – С. 298–303.

Тетяна Миколаївна Білоконь — канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри підприємництва та фінансової діяльності, Вінницький національний технічний університет, e-mail: tm.bilokon@gmail.com

Даценко Василь Миколайович — канд. юрид. наук, суддя, Лубенський міськрайонний суд Полтавської області

Tetiana M. Bilokon — Cand. Sc. (Econ.), Assistant Professor, Assistant Professor of the Department of Entrepreneurship and Financial Activity, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia

Vasyl M. Datsenko — Cand. Sc. (Legal), Judge, Lubny Court in Poltava region, Lubny